

Kilka uwag na temat zrzeczenia się roszczenia

- 1.** Instytucja zrzeczenia się roszczenia nie ma swojego odpowiednika w prawie materialnym, co oznacza, że na skutek zrzeczenia się roszczenia w procesie cywilnym nie dochodzi do wygaśnięcia roszczenia materialnoprawnego. Prawu materialnemu nie znane jest rozwiązanie, w myśl którego roszczenie przysługujące jednej ze stron wygasa w skutek jednostronnego oświadczenia. Ustawodawca w tym zakresie przewiduje czynność dwustronną w postaci umowy o zwolnienie z długu, na skutek której dochodzi do wygaśnięcia zobowiązania. Umowę o zwolnienie z długu należy odróżnić od zrzeczenia się roszczenia, o którym mowa w art. 203 kpc. Są to dwie odrębne i niezależne od siebie instytucje.
- 2.** Przedmiotem zrzeczenia się roszczenia jest tylko i wyłącznie roszczenie procesowe, które może nakładać się na roszczenie materialnoprawne. Roszczenie procesowe należy odróżnić od roszczenia materialnoprawnego. Przedmiot zrzeczenia się roszczenia nie pokrywa się, w moim przekonaniu, z przedmiotem procesu, który oceniam nie z perspektywy roszczenia procesowego, lecz kategorii sprawy.
- 3.** Zrzeczenie się roszczenia w procesie cywilnym jest oświadczeniem, które pod względem natury prawnej należy zakwalifikować do oświadczeń procesowych, a nie materialnoprawnych. Oświadczenie to ma charakter oświadczenia jednostronnego, które jest składane wobec organu procesowego. Przy uwzględnieniu powyższego, właściwe staje się stwierdzenie, że zrzeczenie się roszczenia jest jednostronną czynnością procesową. Jako czynność procesowa podlega ona mechanizmowi odwołalności, a nie uchyleniu się od skutków prawnych.
- 4.** Zrzeczenie się roszczenia jest odrębnym oświadczeniem względem oświadczenia o cofnięciu pozwu, aczkolwiek połączone z nim. Cofnięcie pozwu wraz ze zrzeczeniem się roszczenia oznacza, że mamy do czynienia z dwoma oświadczeniami, które są ze sobą powiązane funkcjonalnie, aczkolwiek o odrębnej naturze. Jeżeli zrzeczeniu się roszczenia nie towarzyszy cofnięcie pozwu, to i tak należy przyjąć, że poza oświadczeniem o zrzeczeniu się roszczenia procesowego, zawarte jest w nim dorozumiane oświadczenie o cofnięciu pozwu.
- 5.** Zrzeczenie się roszczenia może zostać odwołane bez wpływu na czynność cofnięcia pozwu. Odwołanie z kolei czynności cofnięcia pozwu powoduje ubezskuteczenie samego oświadczenia o zrzeczeniu się roszczenia.

6. Zrzeczenie się roszczenia procesowego jest możliwe przy każdym rodzaju powództwa. Dotyczy to powództwa o świadczenie, o ukształtowanie i o ustalenie. Materialny zakaz zrzeczenia się roszczenia nie ma wpływu na możliwość zrzeczenia się roszczenia procesowego. W przypadku każdej kategorii spraw rozpoznawanej w procesie cywilnym możliwe staje się dokonanie czynności zrzeczenia się roszczenia. Zrzeczenie się roszczenia jest aktualne w stosunku do powództwa wzajemnego, jak i wniosku restytucyjnego oraz innych wniosków służących dochodzeniu praw przed sądem.

7. Uprawnienie do zrzeczenia się roszczenia jest uprawnieniem procesowym. Przysługuje ono stronie powodowej i innym podmiotom. Legitymację do dokonania czynności zrzeczenia się należy oceniać nie w płaszczyźnie legitymacji procesowej mającej swoje źródło w przepisach prawa materialnego, lecz w legitymacji do czynności procesowych, niezależnej od przepisów prawa materialnego.

8. Zrzeczenie się roszczenia może być dokonane jedynie w trakcie trwającego procesu cywilnego. Zrzeczenie się roszczenia dokonane poza procesem winno być traktowane jako oferta do zawarcia umowy o zwolnienie z długu. Nieuprawnione jest przy tym posługiwanie się pojęciem zrzeczenia się roszczenia w rozumieniu prawa procesowego cywilnego.

9. Zrzeczenie się roszczenia podlega kontroli ze strony sądu pod kątem przesłanek materialnoprawnych. Okoliczność ta nie ma jednak wpływu na ocenę natury prawnej zrzeczenia się roszczenia. Przesłanki kontroli merytorycznej uznać należy za przesłanki materialnoprawne, co uwydatnia jedynie rolę procesową zrzeczenia się roszczenia i mogące za tym iść skutki procesowe.

10. Skuteczne dokonanie czynności zrzeczenia się roszczenia rodzi skutki procesowe i skutki materialnoprawne. Skutki zrzeczenia się roszczenia widoczne są z perspektywy postępowania, w którym zostało złożone oświadczenie o tej treści, jak i również ze względu na zarzut strony pozwanej w przyszłym postępowaniu zainicjowanym ponownie przez powoda.

11. W związku z tym, że w obecnej wersji ustawowej instytucja zrzeczenia się roszczenia nie jest uregulowana prawidłowo, należało zgłosić postulat *de lege ferenda*. Wynika to z tego, że w powiązaniu z czynnością cofnięcia pozwu, zrzeczenie się roszczenia rodzi wiele problemów natury teoretycznej i praktycznej. Należałoby znacznie przemodelować tę instytucję i umieścić ją w osobnej normie prawnej, podobnie jak uczynił to ustawodawca niemiecki. Również zrzeczenie się roszczenia nie powinno prowadzić do podjęcia decyzji formalnej, czyli wydania postanowienia o umorzeniu postępowania, lecz należałoby rozważyć, czy zrzeczenie się nie powinno prowadzić do wydania orzeczenia merytorycznego (wyroku

oddalającego powództwa), które korzystałoby z powagi rzeczy osądzonej. Dzięki temu powód przy kolejnym powództwie w tej samej sprawie nie mógłby liczyć na jego uwzględnienie, zaś powaga rzeczy osądzonej skutecznie by to uniemożliwiła. Tymczasem *de lege lata* strona pozwana zmuszona jest podnieść zarzut zrzeczenia się roszczenia w poprzednim postępowaniu, ponieważ zdarzenie to nie zostanie uwzględnione przez organ procesowy z urzędu.

Literatura:

1. Allerhand M., *Sądowe dochodzenie zobowiązań zupełnych*, Polski Proces Cywilny 1939, nr 7-8.
2. Allerhand M., *Wykładnia art. 3 i 382 k.p.c.*, Polski Proces Cywilny 1937, nr 9 – 10.
3. Allerhand M., *Kwestye procesowe*, Lwów 1902.
4. Allerhand M., *Podstęp w procesie*, Lwów 1907.
5. Allerhand M., *Postępowanie pierwszej instancji aż do wydania orzeczenia z wyłączeniem postępowania dowodowego*, [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja postępowania cywilnego. Tom I, Zeszyt 1 i 2. Polska Procedura Cywilna. Projekty Referentów z uzasadnieniem*, Warszawa 1928.
6. Allerhand M., *Nadzwyczajne procesy cywilne*, [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Polska Procedura Cywilna. Projekty Referentów z uzasadnieniem*, tom II, Warszawa 1928.
7. Arens P., *Willensmängel bei Parteihandlungen im Zivilprozeß*, Berlin-Zürich 1968.
8. Bartz W.A., *Zrzeczenie się przez powoda dochodzonego roszczenia w kpc*, Głos Prawa 1937, nr 9-10, rok XIV.
9. Błaszczak Ł., *Znaczenie interesu prawnego w poszukiwaniu ochrony prawnej w procesie cywilnym na przykładzie poszczególnych rodzajów powództw*, [w:] *Księga dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, Warszawa 2017
10. Berutowicz W., *Wszczęcie procesu cywilnego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego 1960, seria a, Nr 27, Prawo VII.
11. Broniewicz W., *Przyczyny oddalenia powództwa*, Państwo i Prawo 1964, z. 5-6.
12. Broniewicz W., *Pozew i powództwo*, Państwo i Prawo 1976, z. 1-2.
13. Broniewicz W., *Problem przesłanek procesowych w procesie cywilnym i postępowaniu arbitrażowym*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego 1986, nr 59.
14. Broniewicz W., *Warunki uwzględnienia powództwa*, Państwo i Prawo 2003, z. 3.
15. Broniewicz W., *Interes prawny przy powództwie o zasądzenie*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, seria I, z. 37, Łódź 1964.
16. Dalka S., *Zrzeczenie się przedawnienia roszczeń majątkowych*, Palestra 1970, nr 5.
17. Dobrzański B., *Glosa do orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 1963 r.*, 3 PR 362/62, OSPiKA 1964, z. 11.
18. Fierich X.Fr., *Słowo wstępne*, [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja postępowania cywilnego. Tom I, Zeszyt 1 i 2. Polska Procedura Cywilna. Projekty Referentów z uzasadnieniem*, Warszawa 1928.
19. Fierich X.Fr., *Projekty polskiej procedury cywilnej w oświetleniu nauki o stosunku procesowym*, Warszawa 1924.

20. Fierich X.Fr., *Unzulässigkeit des Rechtsweges. Eine zivilprozessuale Untersuchung auf dem Gebiete des österreichischen Rechtes*, Vien 1912.
21. Kaplińska J., *Cofnięcie pozwu przed nadaniem mu prawidłowego biegu*, Przegląd Sądowy 2003, nr 11-12.
22. Karasek-Wojciechowicz I., *Roszczenie o wykonanie zobowiązania z umowy zgodnie z jego treścią*, Warszawa 2014.
23. Karasek-Wojciechowicz I., *Pojęcie roszczenia oraz kompetencja zaskarżalności roszczenia w polskim prawie cywilnym*, [w:] *Rozprawy cywilistyczne. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Edwardowi Drozdowi*, red. M. Pecyna, J. Pisuliński, M. Podrecka, Warszawa 2013
24. Lapiere J., *Kontrola sądowa czynności dyspozycyjnych stron i uczestników w postępowaniu cywilnym*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki*, Warszawa-Wrocław 1967.
25. Rajski J., *O niektórych zagadnieniach związanych z cofnięciem pozwu*, Nowe Prawo 1959, nr 5.
26. Piniński L., *O stosunkach prawnych niebronionych skargą*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera*, tom II, Lwów 1925.
27. Riedl K., *Materialnoprawne skutki zrzeczenia się roszczenia w procesie cywilnym*, Warszawa 2016 (niepublikowany maszynopis pracy magisterskiej obronionej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego).
28. Rowiński T., *Zrzeczenie się roszczenia w polskim procesie cywilnym*, Nowe Prawo 1965, nr 7-8.
29. Rowiński T., *Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym*, Łódź 1969.
30. Rudowska-Ząbczyk E., *Pisemne czynności procesowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2008.
31. Ryłski P., *Czasowa dopuszczalność odwołania cofnięcia pozwu wraz ze zrzeczeniem się roszczenia. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2011 r. (I CSK 252/10)*, Polski Proces Cywilny 2012, nr 2.
32. Ryłski P., *Cofnięcie wniosku wraz ze zrzeczeniem się roszczenia w postępowaniu nieprocesowym*, Polski Proces Cywilny 2013, nr 2.
33. Ryłski P., *Prawnoprosesowy charakter uznania powództwa*, Kwartalnik Prawa Prywatnego 2009, z. 4.
34. Ryłski P., Weitz K., *Zrzeczenie się roszczenia w procesie cywilnym w ujęciu prawnoporównawczym*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci profesor Elżbiety Traple*
35. Torbus A., *Następstwa cofnięcia wniosku o ogłoszenie upadłości dla oceny bezskuteczności czynności prawnej upadłego (art. 127 ust. 1 Prawa upadłościowego i naprawczego). Glosa do tezy z uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 grudnia 2009 r., (V Aca 543/09)*, Polski Proces Cywilny 2011, nr 1.
36. Mokry J., *Uznanie powództwa w polskim procesie cywilnym*, Wrocław 1970.
37. Mokry J., *Odwołalność czynności procesowych w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1973.
38. Mokry J., *Czynności procesowe podmiotów dochodzących ochrony praw w postępowaniu cywilnym*, Wrocław 1993.
39. Mokry J., *Wykładnia procesowych oświadczeń w sądowym postępowaniu cywilnym*, Studia Cywilistyczne 1975, tom XXV-XXVI.
40. Mokry J., *Wadliwe czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 202, Prawo XL, Wrocław 1973.
41. Trammer H., *Następcza bezprzedmiotowość procesu cywilnego*, Warszawa 1950.

42. Trammer H., *O właściwe miejsce dla „czystych” norm materialnego prawa cywilno-jurysdykcyjnego*, Przegląd Notarialny 1949, t. 1, z. I-II.
43. Trammer H., *Uгода wedle przepisów kodeksu postępowania cywilnego*, Kraków 1933.
44. Warciński M., *Zrzeczenie się użytkowania wieczystego*, [w:] *SINE IRA ET STUDIO. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, red. T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2016;
45. Warzocha E., *Ustalenie stosunku prawnego lub prawa w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1982.
46. Warzocha E., *Cofnięcie powództwa oraz wniosku wszczynającego postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1977.
47. Weitz K., *Związanie sądu granicami żądania w procesie cywilnym*, [w:] *Aurea Praxis Aurea Theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, tom I, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011.
48. Weitz K., *Czy ustanowienie w postępowaniu rozpoznawczym kuratora dla osoby, której miejsce pobytu nie jest znane, rozciąga się na postępowanie egzekucyjne*, Polski Proces Cywilny 2012, nr 2.
49. Weitz K., [w:] T. Ereciński, P. Grzegorzczak, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, K. Weitz, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze, tom I*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016.
50. Weitz, [w:] T. Ereciński, J. Gudowski, K. Weitz, *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie rozpoznawcze. Komentarz, tom III*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016.
51. Weitz K., *Charakter interesu prawnego jako przesłanka powództwa o ustalenie (art. 189 k.p.c.)*, [w:] *SINE IRA ET STUDIO. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, red. T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2016.
52. Wiśniewska A., *Przedmiotowa zmiana powództwa w procesie cywilnym*, Warszawa 1986.
53. Wolak G., *Umowa zrzeczenia się dziedziczenia w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2016.
54. Zembrzuski T., *Zgoda pozwanego na cofnięcie pozwu w postępowaniu cywilnym – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, *Studia Iuridica* XLIX/2008, nr 49.